

Melina Mercouri: Igralka, političarka in zagovornica kulture (1920-1994)

Grška igralka in političarka Melina Mercouri se je vsega lotevala s strastjo: v mladih letih se je izkazala kot gledališka in filmska igralka, nato kot borka proti fašistični hunti, ki je leta 1967 prevzela nadzor nad Grčijo, ter kot političarka, ki se je zavzemala za zaščito in spodbujanje kulture.

Mercourijeva je bila vodilna gledališka igralka v Grčiji, preden je postala mednarodna filmska zvezda po zaslugi vloge v filmu „Nikoli v nedeljo“, za katero je prejela nagrado. Po državnem udaru v Grčiji leta 1967 se je začela politično udeleževati in se po vsem svetu zavzemati za odpravo režima polkovnikov. Po ponovni vzpostavitvi demokracije leta 1974 se je vrnila v domovino in začela graditi svojo politično kariero. Bila je ministrica za kulturo in to funkcijo opravljala najdlje v zgodovini Grčije. Neutrudno se je zavzemala za grško in evropsko kulturo. Med njenimi številnimi dosežki je pobuda za evropsko prestolnico kulture.

Maria Amalia „Melina“ Mercouri se je rodila 18. oktobra 1920 v ugledni atenski družini. Zdelo se je, da ji je politična kariera usojena: njen oče Stamatis Mercouris je bil minister združene demokratične levičarske stranke, stari oče Spyros Mercouris pa nekdanji župan Aten. Vendar so minila štiri desetletja, preden se je začela dejavno politično udeleževati in postala vodilna borka proti režimu polkovnikov, ki so leta 1967 z vojaškim udarom prevzeli oblast v Grčiji.

Pred svojim političnim vzponom je bila Melina že ena največjih grških igralk. Leta 1944, leto dni za tem, ko je diplomirala iz dramskih umetnosti, je igrala Elektro v predstavi Eugena O’Neilla *Elektri pristaja črnina* v izvedbi grškega narodnega gledališča. S svojo igro je doživela velik uspeh kot Blanche Dubois leta 1949 v igri *Tramvaj Poželenje* Tennesseeja Williamsa. Kmalu zatem se je Mercourijeva preselila v Pariz, kjer se je ukvarjala z igralsvom vse do vrnitve v Grčijo leta 1955. Med igralsko kariero, ko se je pojavljala v klasičnih predstavah, kot sta Shakespearov *Macbeth* in Anouilhov *Škrjanček (L’Alouette)*, se je pridružila sindikalnim gibanjem gledališčnikov in tako stopila na politično pot.

Njena filmska kariera se je začela konec petdesetih let prejšnjega stoletja, ko ji je nagrada za najboljšo igralko v Cannesu leta 1960

prinesla mednarodno slavo z vlogo Ilje v filmu *Nikoli v nedeljo*, nominiranem za oskarja. Vlogo je ponovno igrala leta 1967 v gledališki verziji na Broadwayju. Med njenim gostovanjem v New Yorku je 21. aprila skupina desničarskih vojaških častnikov pod vodstvom brigadirnega generala Stylianosa Pattakosa ter polkovnikov Georgea Papadopoulosa in Nikolaosa Maarezosa v Grčiji z državnim udarom prevzela oblast. Kmalu je Mercourijeva postala ena najuglednejših voditeljic gibanja, ki se je iz tujine zavzemalo za strmoglavljenje hunte. Zaradi tega ji je Pattakos odvzel grško državljanstvo. Njen slaven odgovor na odvzem državljanstva je bil „*Rojena sem bila kot Grkinja in bom umrla kot Grkinja. Pattakos se je rodil kot fašist in bo umrl kot fašist*“.

Med sedemletno oblastjo hunte je Melina pogosto potovala in vodila kampanjo proti diktaturi, širila ozaveščenost o razmerah v Grčiji ter pozivala k osamitvi in odstranitvi polkovnikov. Zaradi svojega nasprotovanja režimu je bila žrtev poskusa atentata v italijanski Genovi, vendar je preživela in nadaljevala boj proti hunti vse do njenega padca leta 1974.

Po ponovni vzpostavitvi demokracije se je Mercourijeva vrnila v Grčijo, kjer je pomagala oblikovati socialistično stranko (PASOK), in se dejavno vključila v gibanje grških žensk. Postala je članica

centralnega odbora stranke, leta 1977 pa je bila izvoljena v Parlament, potem ko je prejela največje število glasov v celotni Grčiji. Po tej zmagi je svojo energijo usmerila v politiko in kulturo.

Ko je njena stranka leta 1981 zmagala na volitvah, je bila Mercourijeva imenovana za kulturno ministrico. To funkcijo je opravljala 8 let in v tem času prevzela vodilno vlogo v grški politiki. Med njenimi dosežki, ki so preoblikovali državo, sta denimo vključitev arheoloških najdišč v Atenah v območje brez prometa in brezplačni vstop v muzeje in arheološka najdišča za grške državljane, da bi lahko čim bolj spoznali svojo kulturo. Mercourijeva je začela kampanjo za vmitev Elginovih marmorjev iz Britanskega muzeja ter se dejavno zavzemala za grško gledališče in film.

Eden njenih največjih dosežkov je bila pobuda evropskih prestolnic kulture. Atene so bile leta 1985 prva evropska prestolnica kulture. Pobudo je oblikovala po srečanju ministrov za kulturo desetih držav članic EU, ki ga je sklicala med prvim grškim predsedovanjem Svetu leta 1983. Čeprav Rimska pogodba, s katero je bila ustanovljena Evropska gospodarska skupnost (predhodnica EU), ni zajela kulturnih vprašanj, je Mercourijeva spodbujala druge ministre, naj se ji pridružijo v prizadevanjih za povečanje kulturne zavesti po vsej Evropi. To je bilo prvo srečanje evropskih ministrov za kulturo, ki redno potekajo še danes.

Udejstvovanje in vpliv Mercourijeve v Evropi sta se med drugim grškim predsedovanjem Svetu leta 1988 še poglobila, ko se je v obdobju velikih sprememb začela zavzemati za dialog in sodelovanje z državami vzhodne Evrope. Po koncu hladne vojne in padcu železne zavese je bila Mercourijeva vodilna pobudnica pobude za evropski mesec kulture, ki se je začela izvajati leta 1990 in se osredotočala predvsem na države srednje in vzhodne Evrope.

V zgodnjih devetdesetih letih prejšnjega stoletja je Mercourijeva nadaljevala svojo gledališko kariero, hkrati pa bila še naprej članica parlamenta. Ko se je PASOK leta 1993 vrnil na oblast, se je Mercourijeva vrnila v ministrstvo za kulturo in se osredotočila na tkanje vezi med kulturo in izobraževanjem na vseh ravneh.

Melina Mercouri je umrla 6. marca 1994. Za seboj je pustila moža, filmskega režiserja Julesa Dassina, s katerim je redno sodelovala na celotni poklicni poti.